

Iona

de Marin Sorescu

operă dramatică- aparținând perioadei postbelice

1. Încadrarea autorului în literatura română :

- Marin Sorescu a fost un scriitor complex.
- A scris poezie, romane, dramaturgie și eseuri.
- Aparține literaturii postbelice (Generația '60 = 1960-1980) și se integrează în curentul literar NEOMODERNISM, ca și Nichita Stănescu.
- A primit mai multe premii internaționale, printre care și Premiul Herder (1991).
- A fost nominalizat pentru Premiul Nobel pentru literatură.
- Constantele operei sale sunt PARODIA și IRONIA.

2. Încadrarea piesei în opera autorului:

În cadrul dramaturgiei contemporane, Marin Sorescu se integrează prin cele 9 piese de teatru, grupate în 4 serii:

- a) trilogia "*Setea muntelui de sare*" (teatru metaforic) conține piesele "*Iona*", "*Paracliserul*" și "*Matca*", care exprimă căutări de natură religioasă într-un limbaj specific dramaturgiei de avangardă;
- b) piesele "*Pluta meduzei*", "*Lupoaica mea*" și "*Există nervi*" folosesc metafora cu mijloacele comicului absurd;
- c) dramele istorice "*Răceala*" și "*A treia țepă*";
- d) "*Vărul Shakespeare*" – teatru epic și scenariu cinematografic.

3. Geneza:

- Aparținând trilogiei declarate "*Setea muntelui de sare*", "*Iona*" este piesa care i-a adus lui Sorescu consacrarea în teatru, fiind cea mai explicit poetică.
- Scrisă prin 1965 și publicată în revista "*Luceafărul*" în 1968, piesa "*Iona*" va obține premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie.
- A fost reprezentată prima oară în regia lui Andrei Șerban, cu George Constantin în rolul titular.
- Piesa a avut un destin european favorabil, căci spectacolele din Danemarca, Finlanda, Franța, Elveția, Germania au confirmat noutatea limbajului teatral propus de dramaturg.
- "*Iona*" deschide o direcție a meditației filosofice asupra omului și a vieții lui.

Piesa a reprezentat unul din primele momente hotărâtoare de:

- a) înnoire a formei dramatice;
- b) schimbare de conținut (fond).

Autorul se inspiră din: cunoscutul mit biblic al lui Iona, cel înghițit de o balenă pentru că nesocotise poruncile lui Dumnezeu (chit=înv. balenă) .

Iona este o **replică parodică** a istorisirii biblice:

- a) Nimic din ce spune și face personajul nu seamănă a vorbă sau gest de profet.
- b) Autorul preia doar numele eroului și faptul că Iona a fost înghițit de un chit (balenă).
- c) Sorescu dilată episodul biblic. Cele 3 zile devin o viață. Iona petrece o perioadă destul de lungă în burta peștelui: "La gura grotei răsare barba lui Iona".
- d) Iona nu stă numai să se roage lui Dumnezeu, ci caută o cale de scăpare.
- e) Monstrul marin care îl înghite pe Iona este el însuși înghițit.

Intertextualitate:

Sisif =Este un personaj din mitologia greacă. Este pedepsit, după moarte, în Infern să facă o muncă veșnică, dar zadarnică. El trebuia să ridice un bloc de piatră pe vârful unui deal. Ajuns pe culme, piatra se rostogolea și Sisif trebuia să o ia de la capăt.

Vechiul Testament – "Iona"

"Leviathanul" lui Thomas Hobbes;

"Bătrânul și marea" de Hemingway;

mitul lui don Quijote – lupta cu morile de vânt;

mitul lui Sisif=cei doi oameni care duc în spate o scândură;

Moby Dick – Melville

4. Gen și specie: Genul dramatic (TEATRUL)

I. Definiere: cuprinde operele literare destinate reprezentării scenice, numite PIESE DE TEATRU, în care autorul își exprimă în mod indirect gândurile și sentimentele, prin intermediul personajelor, folosind dialogul.

II. Trăsături:

- 1. DIALOGUL =modalitatea de expunere dominantă;
- 2. REPLICA= o intervenție a unui personaj;
- 3. STRUCTURARE= dispunerea în acte (uneori tablouri) și scene): în pauza dintre acte decorul poate fi schimbat, iar scenele marchează intrările și ieșirile personajelor).
  - a. ACTUL= principala diviziune a operei dramatice;

- b. TABLOUL= diviziune a operelor moderne;
  - = subdiviziune a a unui act, cuprinzând mai multe scene care se desfășoară în același décor;
  - = marchează schimbarea decorului sau trecerea timpului.
- c. SCENA = parte a unei săli de teatru unde joacă actorii;
  - = Subdiviziune a unui act dintr-o piesă de teatru;
  - = marchează intrarea sau ieșirea unui personaj sau modificarea locului sau timpului acțiunii.
4. INDICAȚIILE DE REGIE = DIDASCALIILE, în afara textului propriu-zis;
  - = tot ce nu este rostit de personaje;
  - = explicațiile dintr eparanteze referitoare la: décor, vestimentație, gesturi;
  - = Lista de personaje + Timpul și locul desfășurării acțiunii;
  - = Numele personajelor, urmat de : ;
5. CONFLICTUL DRAMATIC: mult mai concentrat și mai puternic decât în operele care aparțin celorlalte genuri;
6. Spectacolul derivat din textul dramatic are nevoie de : scenă, retroscenă (culise), cortină, gong.
ECHIPA care creează un spectacol teatral: regizor, actori, scenografi =
arta de a picta și de a așeza decorurile în teatru+costume;
sufleur, tehnicieni (sunet, lumini);
7. TIMPUL spectacolului este limitat (2-3 ore)→ lungimea textului nu este foarte mare;
8. ORALITATEA= calitatea de a părea vorbit ;
  - = expunere cu un caracter spontan, viu;
  - = expresii și ziceri populare, colocviale.
  - = calitatea stilului unor opere literare de a părea vorbit, prin folosirea unor elemente de limbă vorbită, care dau expunerii un caracter spontan și viu atât în dialogurile dintre personaje, cât și în narațiunea propriu-zisă.

III. Reprezentanți:

Comedia: "O scrisoare pierdută" de I.L. Caragiale;

Drama de idei: "Jocul ielelor" de Camil Petrescu;

Drama mitică (expresionistă): "Meșterul Manole" de L.Blaa;

Drama existențială: "Iona" de Marin Sorescu.

Specie: dramă existentialistă

DRAMA

I. Definire: Specie a genului dramatic, în proză, în care se pot îmbina episoadele triste cu cele vesele. Ea încearcă să exprime complexitatea vieții reale. Partea cea mai importantă a dramei este conflictul- complex și puternic al personajelor, cu situații tragice, în care eroii au un destin nefericit.

II. Trăsături:

1. Amestec de tragic și comic ;
2. Personajul= om complex, îmbinând trăsăturile pozitive cu cele negative, mai aproape de realitate decât personajele tragediei și comediei;
3. Conflictul este puternic , între forțe adesea egale :
 a) interior (psihologic) și
 b) exterior (social).
4. Deznodământul este tragic (se apropie mai mult de tragedie); mai apropiat de realitatea vieții;
5. Stilul: conform mediului cultural și social în care se situează acțiunea.

III. Tipuri de dramă:

- **socială:** "Răzvan și Vidra" de Hasdeu
- **istorică:** "Apus de soare" de de B.St. Delavrancea
- **mitologică :** "Meșterul Manole" de Lucian Blaga
- **de idei:** "Jocul ielelor" de Camil Petrescu
- **existențialistă și de idei:** "Iona" de Marin Sorescu

Dramă existentialistă = "E tare greu sa fii singur"

- Aparent, "tragedie", aparținând teatrului metaforic (care folosește tehnica ambiguității).
- Tragicul nu constă în faptul că drumul personajului s-a încheiat cu moartea, ci în faptul că a intrat în "labirint" în mod accidental.
- Personajul nu este un "ales", nu face parte dintr-o "elită", așa cum era cazul în tragedia veche.
- Piese nu au "subiect", "intriga" nu evoluează gradat; **"conflictul", în accepția consacrată, lipsește**, nu există "punct culminant", suspans, deznodământ.
- Nu se respectă canoanele condiției dramatice exemplare.

Iona exprimă:

- strigătul tragic al individului însingurat care face eforturi disperate spre a-și regăsi identitatea;
- neputința momentană de a înainta pe calea libertății;
- raportul dintre individ și societate, libertate și necesitate, sens și nonsens.

5. Tema: condiția umană (parabolă)

Parabola= "povestire încifrând în planul ei figurat o învățătură morală sau religioasă".

(Dicționar de termeni literari)

Parabola se apropie de fabulă, "cuprinzând evenimente din cercul vieții cotidiene, cărora le atribuie o semnificație mai generală și superioară,... urmărește să facă inteligibilă această semnificație cu ajutorul unor întâmplări care, considerate pentru sine, sunt de toate zilele". (Hegel)

6. Explicația titlului:

a) Io- : La strigătul lui Iona nu va mai răspunde, la un moment dat, decât o jumătate de ecou. "Striga Io-na și nu se mai auzea decât Io. Io în vreo limbă veche înseamnă eu. Iona sunt eu (...) omenirea întreagă este Iona (...). Iona este omul în condiția lui umană, în fața vieții și în fața morții". (Marin Sorescu)

b) Particula na poate fi echivalentă cu:

=ia, sugerând luarea cu el, în final, a sinelui;

=particulă de negație familială, sugerând negarea eului: "Știu numai că am vrut să scriu ceva despre un om singur, nemaipomenit de singur."

(M.Sorescu)

Internet: „Iona se traduce prin „porumbel", un nume potrivit pentru un crainic divin destinat să fie purtător de vești către oameni".

7. Structură și compoziție:

Piesa este compusă din 4 tablouri. Ea are o desfășurare simetrică, în primul și ultimul tablou Iona se află afară, iar în tablourile mediane el este în interiorul balenei:

Tabloul I: pescarul Iona pescuiește chiar în gura chitului care îl va înghiți, având alături un acvariu;

Tabloul al II-lea: interiorul Peștelui I (mizerie acvatică);

Tabloul al III-lea: interiorul Peștelui II (o mică moară de vânt de care Iona se ferește), ajunge la Peștele III;

Tabloul al IV-lea: spărgând cu un cuțit burta Peștelui III iese pe malul mării și constată că are barbă ca pustnicii.

Prin sinucidere, Iona își redescoperă propria individualitate: "Mi-am adus aminte: Iona. Eu sunt Iona" reprezintă apoteoza.

Faptul că personajul are un alter ego sugerează sciziunea conștiinței. Iona se va regăsi în final, prin sinucidere. El va trece de la solitudine la solidaritatea cu propria-i ființă, distanța dintre el și sine anulându-se.

Scindarea fusese mereu subliniată prin invocarea "gemenilor", corului și a privirii ("Sunt ochii mei cei care mă privesc ?").

Ieșirea din labirint, din burțile suprapuse ale balenelor se realizează prin călătoria în sine și prin metafora luminii: "Răzbim noi cumva la lumină".

8. Interpretare:

"Tragedia" "Iona" este un text "deschis", cu multiple posibilități de interpretare a simbolurilor, elucidarea absolută fiind imposibilă.

Tabloul I

- acvariul cu peștișori= comuni, nu exotici – semnifică existența limitată. Libertatea peștilor din acvariu este o falsă libertate, ca și cea a lui Iona. Datorită faptului că destinul îi este neprielnic pescarului Iona, acesta își creează singur destinul și își aduce peștii de acasă. Construind mica lume a acvariului, un bazin mai mic într-un bazin mai mare, Iona este un Demiurg mai mic, prizonier al unui Demiurg mai mare.
- La un prim nivel al lecturii (nivelul lecturii 0) înghițirea lui Iona de către chit are o semnificație concretă: peștele mare îl înghite pe cel mic.
- La un al doilea nivel, al lecturii simbolice, înghițirea lui Iona are o semnificație abstractă: Iona intră într-o aventură a cunoașterii. (= "Mistrețul cu colți de argint" de Ștefan Augustin Doinaș)
- În final identificăm motivul vânătorului devenit vânat.

Tabloul al II-lea

- se petrece în întuneric, în interiorul Peștelui I. Aici pescarul vorbește mult. Vorbirea e singura modalitate de supraviețuire a lui Iona: *"Fac ce vreau. Vorbesc. (n.n. =Ilie Moromete) Să vedem dacă pot să și tac. Să-mi țin gura... nu, mi-e frică"*.
- Una din cele mai senine secvențe din opera lui M.Sorescu are loc în întuneric. Vocea personajului prizonier în pânțele monstrului nu transmite adevăruri liniștitoare, liniștea fiind afirmată de timbrul vocii, calm și lucid. Trezirea în întuneric nu e o scenă a teroarei, ci a limpezirii, a iluminării. Eroul devine conștient de propria sa condiție. În pântecul vâscos, umed al peștelui are loc cunoașterea. Secvența are valoarea unui dialog socratic, în care se practică maieutica (moșitul). Iona este simultan învățător și ucenic.
- Enumerarea lucrurilor care s-au păstrat în amintirea personajului dezvăluie un cult al banalului, al ne semnificativului: ceea ce ține de viața de fiecare zi (papuci, cuier, salcâmul din fața casei). Ca și la Arghezi, lucrurile mărunte, casa și gospodăria sunt însăși viața și modul de apărare împotriva necunoașterii, a morții. Lucrurile evocate (*"papucii de lângă pat", "cuietul", "tablourile"*) sunt puncte de sprijin afectiv, de care se prinde cu mâna dreaptă Iona, amintiri care-l apără de somn și de moarte. Și din aceste amintiri se naște "lumina - ca o idee care i-a venit lui Iona".
- Lumina care se aprinde sugerează o aventură petrecută doar la nivel spiritual. Personajul e închis în "celula" singurătății. Dialogul neagă, în loc să afirme comunicarea.

- Iona își amintește vag de mitul biblic al lui Iona, dar nu-l interesează pentru că nu cunoaște și a doua parte (cea care arată dacă și cum personajul a ieșit din burta chitului).
- Faptul că pescarul primește la oră fixă vreo 10 pești este o ironie a soartei: prizonierului i s-a luat libertatea, în schimb are parte de o hrană mai îmbelșugată. E prizonier și e hrănit la ore fixe.
- În joacă, Iona îl ajută pe chit să mistuie un peștișor. Autorul prezintă acompanierea mistuirii peștișorului cu un cântec funerar: "Veșnica mistuire, veșnica mistuire". Jocul se transformă în luptă pentru afirmarea esenței umane.
- Iona scoate brusc un cuțit de sub haină, motiv de șantaj sentimental: "*Dacă mă sinucid?...Sau ai prefera să mă spânzur*".
- Iona face reflecții despre progres, psihologia generațiilor (Chitul: "*O fi tânăr, fără experiență*"), face planuri de viitor.
- Iona visează să constuiască "*o bancă de lemn în mijlocul mării*", "*un lăcaș de stat cu capul în mâini în mijlocul sufletului*".
- În acest univers fluid, instabil, unde toate lucrurile sunt pești, Iona are nostalgia stabilității, a repaosului absolut.
- Pescarul își dorește un loc fix, un punct sigur și statornic.

Tabloul al III-lea

- Moara de vânt de care se ferește Iona este un element cervantesc, sugerând asemănarea lui Iona cu Don Quijote.
- Motivul copiilor nenăscuți este folosit ca pretext pentru motivul gemenilor și motivul ochilor care sugerează scindarea personajului, existența dublului, a unui alter-ego.
- Iona este singur pe întreg parcursul piesei, iar când cele două siluete traversează din când în când scena, nu se încheagă nici o conversație. Străinii sunt surzi sau indiferenți. Diferența dintre Iona și cei doi pescari, muți, traversând scena împovărați de o grindă este cea dintre:
  - a) omul care își pune întrebări despre lume și el însuși și
  - b) omul nepreocupat de întrebările fundamentale, apăsător de grijile zilnice.
- Scrisoarea adresată mamei în care solicită mai multe nașteri "succesive" amintește de "Scrisoarea" lui Blaga. Personajul nu e pasiv: cu cuțitul în mână taie peretele abdominal al peștelui I, peretele abdominal al peștelui II, al peștelui III. Iona va distruge limitele opresive și stratificările.

Tabloul al IV-lea

- Iona este convins că, în cele din urmă, o scoate la capăt ("*ies eu la un liman*"). Capătul este o grotă pustie, într-un loc nisipos, murdar de alge.
- Reîntâlnindu-i pe Pescarii I și II, Iona constată îngrozit că orizontul e "*un șir nesfârșit de burți*", "*ca niște geamuri puse unul lângă altul*". Semnificația celor doi trecători tăcuți = "îngerii ai morții – care urmau să-i ducă soției lui Iona scândurile pentru sicriul său".
- Viața este comparată cu un cerc care se închide într-un cerc mai mare, ca o capcană într-un șir nesfârșit de capcane. Viața este o suită de sfere pe care omul trebuie să le străbată, mânat de dorința de a se elibera = aluzie la reincarnare.

- Cele 3 burți ale peștilor reprezintă 3 trepte ale inițierii , 3 probe pe care personajul trebuie să le depășească pentru a dobândi cunoașterea.
- Gestul repetat al spintecării semnifică drumul spre el însuși. Iona își spintecă burta cu cuțitul, stigând "*răzbim noi cumva la lumină*". Această replică lasă sfârșitul acestei piese deschis mai multor interpretări:
  - a) efortul de a ieși dintr-un nou cerc, care negreșit, îl așteaptă;
  - b) moartea voluntară este un gest simbolic, o tentație a individului de a-și lua în stăpânire destinul, de a-și înfrânge condiția.

9. Stilul:

- Limbajul este aparent comun, intenționat prozaic, într-o formulă liric-ironică.
- Piesa este o parabolă sub forma unui monolog dramatic (dialogat)= solilocviu.
- Personajul lui Sorescu încalcă convenția dramatică oficială, pentru că personajul tragic nu trebuie să fie copilăros.
- Iona este, însă, copilăros și inocent.
- Deși piesa este subintitulată tragedie, autorul organizează momente de comedie inocent-sarcastică, în care relațiile dintre Iona și monstrul marin apar ca un duel amical și dezinvolt, ca o "sâcăire" reciprocă.

10. Concluzii:

"Iona" este o meditație asupra condiției omului modern care, ca orice om privit generic, suferă rigorile unei cauzalități exterioare.

Afirmații critice - de comentat la Bacalaureat

- „Teatrul este un domeniu în care, mai mult ca oriunde, obișnuințele, clișeele, tiparele gata făcute, procedeele mecanice, sunt greu de urnit. Inerția lor e ucigătoare. Nu e rău, ca din când în când, să pătrundă în această lume închisă un om care să poată arunca o privire nouă asupra altor lucruri vechi”.
(Mihail Sebastian, *Jurnal II*)
- „Prima consecință pentru constituția operei dramatice este forma ei dialogată: spre deosebire de lirică, gen care privilegiază monologul, sau de epică, gen care amestecă discursul indirect, la persoana a III-a, cu dialogul și monologul, structura operei literare dramatice se alcătuiește dintr-o suită de dialoguri, la care iau parte două sau mai multe personaje, și din monologuri. O asemenea structură influențează direct maniera în care sunt construite personajele și, implicit, formele de caracterizare a acestora: personajul dramatic – tragic sau comic – se înfățișează mai întâi prin acțiunile și prin vorbele sale, fie rostite într-un schimb de replici, fie într-un monolog; doar apoi el poate fi caracterizat de celelalte personaje”.

(Gabriela Duda, *Analiza textului literar*)

- „Dramatismul implică în mod necesar confruntarea polemică, lupta. Unde nu există adversitate, latentă sau declarată, nu există nici dramatism”.
(Adrian Marino, *Dicționar de idei literare*)
- „Sorescu [...] meditează la ceea ce scrie și scrie învăluind tragicul, sublimul, grotescul în plasa fină a ironiei. A pune aceste noțiuni în raporturi insolite este tehnica lui. În configurația ei intră și un element de absurd calculat, acela care facilitează pătrunderea paradoxului în poem”.
(Eugen Simion, *Scriitori români de azi*)
- „Piese [lui Marin Sorescu] sunt în fapt niște parabole sub forma unor monologuri dramatice [...], în care spiritul nostru poate citi mai multe lucruri. O tehnică a ambiguității, foarte răspândită și ea în teatrul modern, face ca faptele să poată fi interpretate în mai multe feluri”.
(Eugen Simion, *Scriitori români de azi*)

BIBLIOGRAFIE

- Marin Sorescu, Iesirea prin cer (Teatru comentat), Ed. Eminescu, București, 1984.
- Mihaela Andreescu, Marin Sorescu. Instantaneu critic, Ed. Albatros, Bucuresti, 1983.
- Maria Vodă Căpușan, Marin Sorescu sau tânjirea spre cer, Ed. Scrisul Românesc, Craiova, 1993.
- Mariana Badea, Literatura română pentru elevii de liceu . Proza. Poezia. Dramaturgia (examenul de BAC!), Ed. Badea @ Professional Consulting, București, 2003.
- Subiectul al III-lea (Eseul) de la proba de Bacalaureat
- ș.a.

